

**AZ ADATOKRA ÉPÜLŐ ZENETERÁPIA
A MODELL ALKALMAZÁSA SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEK
FEJLESZTÉSÉBEN**

Szerző:

Árkosi Julianna (PhD)¹
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Lektorok:

Lászlóffy Zsolt (DLA)
Partiumi Keresztény Egyetem (Románia)

Muntean Loredana (PhD)
Nagyvárad Egyetem (Románia)

...és további két anonim lektor

Árkosi Julianna (2024): Az adatokra épülő zeneterápia. A modell alkalmazása sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztésében. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 10(2), 55-66. DOI [10.18458/KB.2024.2.55](https://doi.org/10.18458/KB.2024.2.55)

Absztrakt

Az adatokra épülő zeneterápia Suzanne B. Hanser, kaliforniai zeneterapeuta nevével kapcsolódik össze, aki a zene fejlesztő hatását klinikai keretek között lezajlott kutatásainak eredményeivel támasztja alá. The New Music Therapist's Handbook (Hanser, 1999) című kiadványa útmutató a modell szervezéséhez, tervezéséhez, kivitelezéséhez és értékeléséhez. Az adatokra épülő zeneterápia tárgyilagos, tisztán áttekinthető és célorientált modell. Az adatok megfigyelések és kísérletek eredményeinek az összességét jelentik. A modell alappillérei a megfigyelés, a célorientált tervezés és lebonyolítás, valamint az objektív mérés. A mérési és megfigyelési adatok jelentős információbázist alkotnak, mely a terapeuta munkájának hatékonyságát nagyban előmozdítja, hiszen lehetővé teszi a legmegfelelőbb zeneterápiás modellek és eljárások alkalmazását a beavatkozás ideje alatt. Az alkalmazásra kerülő zeneterápiás modellek és eljárások kiválasztása, valamint a zeneterápiás beavatkozás lebonyolítása a terapeuta jártasságának és kreativitásának lesz a leképeződése. Jelen tanulmányban az adatokra épülő zeneterápia részletes gyakorlati alkalmazását figyelhetjük meg egy konkrét eseten keresztül.

Kulcsszavak: megfigyelés, zeneterápia, adat

Diszciplína: neveléstudomány

¹ Árkosi Julianna (PhD). Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország). E-mail cím: arkosi.julianna@ped.unideb.hu. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2694-1216>

Abstract

DATA-DRIVEN MUSIC THERAPY

APPLICATION OF THE MODEL IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Data-based music therapy is associated with the name of Suzanne B. Hanser (1999), a music therapist from California, who supported the developmental effect of music with the results of her clinical research. Her publication entitled *The New Music Therapist's Handbook* is a guide to the organization, planning, implementation, and evaluation of this music therapy model. Since data-based music therapy is an objective, clear and goal-oriented model. There is an indispensable part of this model and basic conditions in the application of it in the precisely defined preparation, intervention and measurement moments. However, strict planning and organization become the main virtue of the model when evaluating the results achieved, as it provides accurate and irrefutable results. The data obtained this way, represent the totality of the results of observations and experiments. The main pillars of the model are the following: observation, goal-oriented planning, implementation, and objective measurement. An objective and completely clear evaluation of music therapy is provided by the measurements specified in the model. The calculation of the reliability rate and its expression as a percentage, as well as the baseline observation, are complemented by the narrative report of the music therapy supervisor with a description and evaluation of the achieved musical and non-musical therapeutic goals. This article to present describes the application of data-based music therapy in the case of a juvenile with special educational needs studying in special educational institutions.

Keywords: observations, music therapy, data

Discipline: pedagogy

Az adatokra épülő zeneterápia

A zene alkalmazása terápiás jelleggel több ezer éves múltra tekint vissza, valójában megegyezik a zene legrégebbi alkalmazási területeivel. Évszázadok óta, a zeneterápiát különböző intézmények, egyesületek és ezeknek képviselői számos megfogalmazással illették. Nincs egy egységes definíció a zeneterápiára, de mindegyik megegyezik abban, hogy a zene gyógyító erejét helyezi a terápiás eljárás, folyamat középpontjába. A legtöbb megfogalmazás abban is egyetért, hogy a zeneterápia alkalmazható megelőzés, diagnosztizálás és terápiás, azaz helyreállító vagy korrekciós tevékenységben egyaránt.

A Suzanne B. Hanser (1999) által kidolgozott adatokra épülő zeneterápia könnyen és pontosan áttekinthető, ugyanakkor célorientált és hatékony mo-

dell. Az elnevezésben szereplő adatokat a zeneterapeuta nyugodt, biztonságos közegben gyűjti be, hiszen a zenei tevékenységek rávilágítanak arra, hogy a gyermek vagy felnőtt páciens milyen kapcsolatteremtő, kommunikációs, vagy épp problémamegoldó készségrendszerrel rendelkezik. A zeneterápia kivitelezése dinamikus és egyénre szabható. A zeneterapeuta által tervezett és kezdeményezett zenei tevékenységek döntően befolyásolják a zeneterápia megvalósítási módját. Nincs kötelező, sem ideális eljárás, a zeneterápia lépéseinek kivitelezése a begyűjtött adatok, illetve a terapeuta tervezése alapján történik. Minden zenei tevékenység a terapeuta elképzelése, legjobb belátása szerint zajlik, a kívánt új magatartások elérése érdekében. A zene megerősítő ereje és a transzferhatások

következtében a zenei tevékenységek alkalmával elsajátított, kialakított magatartások gyakran hitelesek maradnak nem zenei összefüggésben is. Ennek értelmében, a zeneterapeuta tervezhet énekes vagy hangszeres tevékenységeket is, hiszen ezeknek az elsajátításán, gyakoroltatásán keresztül olyan észlelési, motorikus és nyelvi készségek, képességek is fejlődnek, amelyek alátámasztják a célul kitűzött magatartás elérését, illetve a negatív magatartások csökkenését.

Az adatokra épülő zeneterápia a gyakorlatban

A következőkben az adatokra épülő zeneterápia gyakorlati alkalmazhatósága egy konkrét esettanulmányon keresztül kerül bemutatásra

Anamnesztikus adatok a célok szolgálatában

Név: L.D

Életkor:13 év

Gyógypedagógiai diagnózis:

- enyhe értelmi fogyatékoság (IQ59)
- sajátos nevelési igény,
- hátrányos helyzet
- a kifejező beszéd zavara

Megfigyelt fejlettségi szint:

Erősségek:

- a szóbeli információk fogadása és értelmezése;
- kommunikativitás;
- az általános motoros készségek és a finommotorika fejlettsége;
- az írott szöveg fogadása, értelmezése;
- testséma ismerete;
- a színek ismerete és természeti elemekkel való párosítása;
- a mértani formák ismerete: kör, négyzet, háromszög, téglalap;
- a tér-és időbeni tájékozottság fejlettsége;
- matematikai alapműveletek elvégzése 0-100-ig.

Gyengeségek:

- szegényes szókinccs, nehézkes szóbeli kifejezés;
- a bonyolultabb szóbeli utasítás értelmezési és végrehajtási nehézsége;
- írászavar (nem összefüggő, helytelen);
- fejletlen memória és képzelet;
- fejletlen önértékelés, önbizalom hiánya;
- érzelmi kitörések.

Ezeknek az információknak a birtokában kerül folytatásra a saját megfigyelések elvégzése is, melyek zenei közegben zajlanak. A zenei nevelés óra tökéletes helyszínnek bizonyul a L.D. személyiségjegyeinek a feltérképezéséhez. Ez egy csoportos zenei foglalkozás, ahol biztonságos közegben olyan zenei kezdeményezéseket kaphat, amelyekre a kívánt válaszreakciók egyéni foglalkozásban nem minden esetben jelentkeznek. A gyógypedagógiai lapokból, a gyógypedagógustól kapott adatok a saját megfigyelésekkel egészülnek ki. Az adatgyűjtésnek ebben a fázisában kezd körvonalazódni L.D. profilja, illetve a zeneterápia célja és feladatai is. A megfogalmazandó célok rövid és hosszútávúak, illetve zenei és nem zenei (általános, terápiás) célok is körvonalazódnak.

Zenei célok:

- alapvető és egyszerű zenei és hangszerhasználati ismeretek elsajátítása (xilofon, elektromos zongora, zenei vonalrendszer, jobb-és balkéz használata);
- tíz egyszerű gyermekdal hangszeren való elsajátítása színeskotta módszerrel.

Nem zenei (általános, terápiás) célok:

- a verbális magyarázat és utasítás értelmezésének és végrehajtásának a fejlesztése;
- különböző memória típusok fejlesztése;
- a finommotorika fejlesztése;
- önértékelés, önbizalom fejlesztése;
- egészséges önkép kialakítása;
- bizalomépítés.

Rövidtávú célok: a rövidtávú célok az egyes foglalkozásokon elsajátítandó zenei ismeretekre vonatkoznak. A zeneterápia megtervezésének lépcsőfokában válnak véglegessé. Ebben a fázisban csak annyit szögeznek le, hogy minden foglalkozás alkalmával el kell sajátítson egy egyszerű hangszeres művet Ulwila színeskotta módszerrel. A cél egyszerű, teljesíthető zenei anyag felkínálása, melynek a megvalósításából fakadó sikerélménytől a tanuló önbizalmának és önképének fejlődése várható.

Hosszútávú célok: A hosszútávú célok megfogalmazása a gyengeségek, nem megfelelő magatartások eltűnését célozza, valamint pozitív magatartások kialakítását. A hosszútávú célkitűzések között szerepel a hangszerhasználat szeretetének, a zenéhez való kapcsolódásnak a kialakítása, illetve a pozitív önkép megtartása a zenei foglalkozásokon kívül is. A fejlesztés időtartama 2022.10.03.-2023.06.08., a hosszútávú célok várhatóan ebben az időszakban megvalósulnak meg.

Bizalomépítés és megfigyelés

A fejlesztésnek ez a lépcsőfoka ad lehetőséget az első osztálytermen kívüli találkozásunkra. Ekkor lehetőségem nyílik megfigyelni L.D-t egyéni zenei tevékenységek közepette.

L.D. közlékeny, kollaboratív. A színeskotta módszer alkalmazására felszerelt szintetizátor és a gitár azok a hangszerek, amelyeket szívesen keres és használni próbál. Szívesen tesz, mond mindent, amire kéri, azonnal válaszol a kérdésekre, mely kérdéseket Hanser állította össze. Nincs tisztában vele, hogy ez a találkozás egy zeneterápiás folyamat kezdetét jelenti.

A zenei kérdőív L.D. zenehallgatási vagy zenélési szokásaival kapcsolatos kérdéseket tartalmaz. A zenei kérdőív megszerkesztéséhez Hanser a Zeneterápiák kézikönyvében pontos leírást ad. A terjedelmes zenei kérdőívből az értelmezhető, felhasználható válaszok rögzítésére került sor.

Zenehallgatásra vonatkozó kérdések (Madarászné, Urbáné, 1996, 92-93.)

1. Kedvelt zenei műfaj, stílus:

- könnyűzene, olyan dalok, amelyeknek fülbe mászó a dallama, énekes élményt adnak, vagy amelyekre jól lehet táncolni;
- klasszikus zene: zongora muzsika

2. Kedvelt előadóművészek:

- Lady Gaga

3. A kedvelt zenei műfaj eredete:

- hangszeres
- vokális

5. A zenehallgatás forrása:

- internet-Youtube

6. A zenehallgatás célja:

- relaxálás
- energizálás
- közérzet javítása
- szórakozás

Zenei tevékenységekre vonatkozó kérdések (a gyermek múltjából vagy jelenéből)

- zenehallgatás
- éneklés, dúdolás, tapsolás, füttyülés
- zenei nevelés (az iskolában)
- mozgás zenére, tánc (az iskolában és otthon)
- éneklés szeretete
- zenei témák megbeszélése barátnővel, osztálytársakkal, kizárólag könnyűzenei előadókról.

A zenei kérdőív alkalmazása közben többször említette, hogy szeretne hangszeren zenélni, de sajnos ebben a szülei nem tudják támogatni. Ekkor jön létre a szerződéses megállapodás, miszerint színeskotta módszerrel kerül sor zongora tanítására iskolai keretek között, a délutáni foglalkozások ideje alatt.

A tanuló gyógypedagógusa támogatja a hangszer tanulást, sőt, folyamatosan figyelemmel kíséri a közös munkánkat. A gyógypedagógus osztályfőnökkel egyeztetjük a zeneterápia részleteit, melyeket egy kétoldalú aláírással ellátott szerződésbe foglalunk bele.

Felmérés

Az eddig rendelkezésre álló adatok (gyógypedagógiai lap, gyógypedagógustól kapott adatok, személyes megfigyelés, zenei kérdőív) felmérése és feldolgozása után kerül sor a tanulói profil elkészítésére, mely az eddigi adatok szintézise.

Tanulói profil

L.D. 13 éves, városban élő kislány. Kedves, nagyon szép arca van. Testfelépítése arányos, formás. A fejlesztést megelőző utolsó felmérésen 59-es IQ-t mérnek az esetében. Ennek az intelligenciahányadosnak és a képességeinek köszönhetően az osztályban tanuló gyermekek élcsoportjába tartozik, hiszen ott közép súlyos és súlyos értelmi fogyatékossgal élő fiatalok, illetve autizmus spektrum zavarral élők tanulnak.

Nagymozgásos képességei fejlettek, járása tökéletes, szépen táncol. Finommotorikus képességei szintén fejlettek, olvashatóan ír, színez, fest, varr. Olvasása folyamatos, értő, ha nem túl bonyolult a nyelvezet vagy az információ. Beiskolázása előtt autodidakta módon tanult meg olvasni, valószínűleg nagyobb testvéreitől. Írása olvasható, de helytelen. Beszédkészsége fejlett, de szókincse szegényes, a választékos beszédforma, a megfelelő megszólítások tekintetében hiányos. A kifejező beszéd fejletlen, ettől beszéde egyhangú, néha monoton.

A zenei nevelés tanórákon aktív, figyelmes. Zenei képességei, mind ritmikai, mind hallási, mind intonációs képességei rendkívül fejlettek. Az énekek szövegét könnyen tanulja, néha szómagyarázat szükséges. Gyönyörű és tiszta hangja van.

Rendezetlen családban él. Több testvére már maga is anya, ők külön élnek. Édesanyja külföldön él, a családot anyagilag nem támogatja. Édesapjával, 3 kisebb testvérével és egy mostohaanyával egy elég szűkös lakásban élnek. A házimunka nagyrésze L.D-re hárul. Az édesapa mélyen vallásos, de egyszerű ember. Reggeltől estig dolgozik, hogy a

családot fenntartsa, de a gyermekek tanulásával és lelki világával nem törődik.

Édesanyja ugyan külföldön dolgozik, mégsem jutnak akkora anyagi kerethez, hogy elégséges kedvére való öltözéke legyen. Ezért gyakran előfordul, hogy modern, divatos, de nem frissen mosott öltözékekben jön iskolába. A személyes higiéniaja is hagy kívánnivalót maga után, a pozitív női modell hiányában.

L.D. tudatában van annak, hogy őt szülei nem segítik a tanulásban, jó eredményeiért nem dicsérik, jobb eredmények elérésére nem motiválják. Szeretne kitűnni a családból, de erre a szülei nem bátorítják, nem ösztönzik.

Az iskolában mind iskolatársaival, mind tanáraival szemben példásan viselkedik. Mivel szépen énekel, az iskolai ünnepek örökös fellépője. Ezekben lehetősége van kitűnni, hiszen mindig énekel olyan dalt, amit az osztálytársai nem képesek elsajátítani, előadni. Ezek az alkalmak rövidtávon helyreállítják az önbizalmát, ám családi körülmények között ez újra visszaesik, annál inkább mivel a családtagjai ritkán jönnek el az iskolai rendezvényekre, hogy őt értékeljék, büszkének legyenek rá. L.D. tudatában van annak is, hogy a tőle gyengébb képességű osztálytársait szülei segítik, fejlesztik, őt pedig nem tudják, nem fogják soha zenei fejlesztési programokba beírni, mert nincs rá anyagi lehetőségük, fontosnak sem tartják.

Az osztályban oktató teljes tanári közösség odafigyel a L.D. lelki egyensúlyának a kialakítására, helyreállítására, megtartására, számára fejlesztő és élvezetes tevékenységek szervezésével, akár az osztálytermen kívül is. Minden oktató és gyógypedagógus teljes mértékben a L.D. zenei fejlesztése mellé áll, hiszen az ő problémái, az alacsony motiváció, esetlegesen ennek a teljes hiánya, az alacsony önértékelés, ezeknek a következményeképpen egy közepszerű eredménnyel való megelégedés és az alig észlelhető törekvés, újabb motiváció hiányában, mindannyiuk számára nyilvánvaló.

A zeneterápia megtervezése

L.D. profiljának a tanulmányozása megerősít abban, hogy szüksége van zeneterápiás beavatkozásra önismeretének, önértékelésének a javítására, a zene megtartó erejével saját határainak az átlépésére.

Miután többször is kihangsúlyozta, hogy zongorán szeretne játszani, az épp kezdődő zeneterápia fő eszközeként ez a hangszer kerül kijelölésre. A zongora használatát Ulwila színeskotta módszer fogja egyszerűsíteni, ezzel elérhetővé tenni a tanuló számára. Minden egyes foglalkozás arra irányul, hogy a tanuló önértékelésének a növekedésével egyidőben csökkenjenek a gyengeségei és a negatív magatartásai. Másképp fogalmazva, a zenei célok megvalósítása a nem zenei, terápiás célok megvalósíthatóságát szolgálja. Éppen ezért minden zenei célnak megvalósíthatónak kell lennie. Alapos tervezésre van szükséges ahhoz, hogy a zeneterápia iránya egyértelműen a célok felé haladjon.

Zenei célok megfogalmazása

Az előzőleg megfogalmazott zenei célok konkretizálódnak a tanuló profiljának az elkészítése után ennek a tartalma szerint, illetve a zeneterápiás folyamat időtartama szerint.

A konkrét zenei célok a következők:

- 12 egyszerű zongoralecke elsajátítása Ulwila színeskotta módszerrel;
- a jobb és a bal kéz helyes használata külön-külön, majd együtt is;
- a vízszintes és függőleges olvasás megértése, gyakorlása, elsajátítása;
- a folyamatos hangszerez előadásmód kialakítása;
- a szolmizáció megismerése, esetleges elsajátítása.

Nem zenei (terápiás) célok megfogalmazása

A nem zenei, terápiás célok különböző magatartásváltozásokat céloznak és a következők:

- a finommotorika fejlesztése;
- az íráskészség fejlesztése;

- a figyelem, a tudatosság fejlesztése;
- az érzelmi intelligencia fejlesztése;
- az önismeret, önértékelés fejlesztése;
- egészséges önkép, önbizalom kialakítása;
- célmagatartás kialakítása.

Célmagatartás: negatív magatartások gyengülése, majd megszűnése és a pozitív magatartások kialakulása majd megerősödése.

A zeneterápia eredményeinek megbecslése

A zeneterápia ideje: huszonöt hét, októbertől júniusig, annak függvényében, hogy nem mind a 25 foglalkozás valósul meg (betegség, hiányzás). Várhatóan a 12 zongoralecke elsajátítása meg fog valósulni, hiszen a foglalkozások időtartama lehetővé teszi a folyamatos ismétlést, az új zenei anyag elsajátítását és gyakorlását egyaránt. Ez idő alatt vélhetően a célmagatartás kialakítható.

A zeneterápia lépéseinek kivitelezése

A 2022-2023-as tanév 34 tanítási hetéből 25 héten került sor zeneterápia foglalkozásokra, októbertől júniusig. A foglalkozások heti 1 alkalommal, csütörtökönként, 45 percben valósulnak meg a Bonitas Magyar Speciális Oktatási Központban Nagyváradon.

A zongoratanítás módja eltér a klasszikus értelemben vett módszertantól, L.D. képességeihez alkalmazkodik (színeskotta, egyszerű zenei anyag).

A zenei anyag javarészt ismert gyermekdalok zongorára való alkalmazása, nagyrészt zongoraiskolából (Fantóné és tsai, 2016) vagy egyéb ismert énekes-hangszerez kiadványból (Rózsavölgyi és Társa, 2003), de olyan saját készítésű zongoralecke is van mely L.D. képességeihez megfelelő módon igazodik.

A célmagatartás biztos elérése érdekében 5 mérési pont megállapítására kerül sor. Ezekon a pontokon kerül értékelésre és rögzítésre a tanuló teljesítménye, valamint a magatartásbeli változások is. Ugyanígy jár el a zeneterápia szupervízóra is. Ha szükségesnek látjuk, én vagy a zeneterápia

felügyelője, változásokat viszünk véghez a tervezésben és a kivitelezésben.

A továbbiakban bemutatásra kerül a zeneterápia helyzete az 5 mérési ponton.

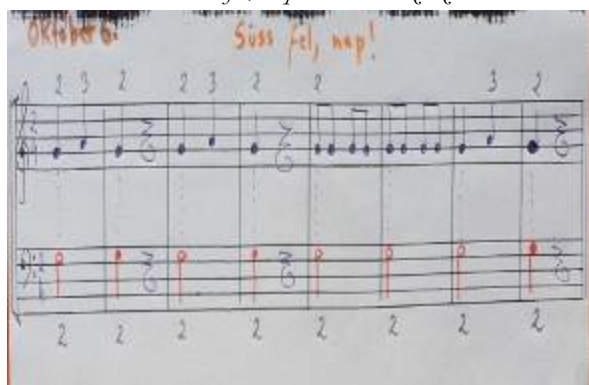
Első mérési pont-2022. október 6.

Az első foglalkozás ismerkedés a hangszerrel, a színeskottával, a jobb és bal kézzel, az ujjakkal. L.D. jó képességű tanuló, a színeskotta módszer alkalmazására az F kulcsban lejegyzett, bal kéz által zenélt hangjegyekre kerül sor, a jobb kéz hagyományos fekete-fehér kottából játszik.

A foglalkozás zenei feladatai és céljai:

- különböző ritmus-és dallamjátékok az ujjrend gyakorlására;
- ismerkedés a jobb kéz által használt oktávokkal, illetve a bal kéz által használt regiszterrel;
- ismerkedés a G és F kulcsokkal;
- ismerkedés a G és A hangokkal a központi oktávban és a kisoktávban;
- a Süss fel, nap kezdetű gyermekdal két hangból álló változatának elsajátítása (1. ábra).

1.ábra. Kotta. Süss fel, nap. Forrás: Szerző.

Megjegyzés:

L.D. izgatott, de boldog. Holott sem az oldaliság, sem a számok nem jelentenek számára problémát, így zenei közegben, komplex módon alkalmazva, bizonytalanságot tapasztalok. Problémát jelent a

függőleges olvasási mód, a megfelelő harmóniak kialakítása. A folyamatos a dicséret és bátorítás eredményeként L.D. meglegedetten távozik.

Második mérési pont- 2022. december 15.

Ez a kilencedik foglalkozás.

A foglalkozás zenei feladatai és céljai:

- ujjrend gyakoroltatása skálázással, mindkét kézzel külön-külön, majd együtt is;
- előző zongoraleckék ismétlése;
- Kyrie, kyrie, kisededecske kezdetű dal elsajátítása zongorára alkalmazva (2. ábra);
- külön-külön kézzel a jobb és bal kéz dallamának az elsajátítása;
- függőleges olvasás, harmóniak megérettetése;
- a dal éneklése hangszeres kísérettel.

2. ábra. Kotta. Kyrie, kyrie, kisededecske. Forrás: Szerző.

Megjegyzés:

A jobb és a bal kéz egyszerre való használata a kottáknak ezen a nehézségi szintjén már megvalósítható. Külön-külön kézzel olvassuk le a jobb és bal kéz dallamát, ujjrendet betartva. Ha ez már viszonylag folyamatos, akkor zenél egyszerre a két kéz. A vízszintes olvasás mellett a függőleges olvasás megértése néha akadozik, gyakorlása elengedhetetlen, állandó magyarázat, szemléltetés szükséges. Néha időeltolódás van a két kéz között. Az ujjrend mindvégig jelen van a kottában, minden egyes hangjegy fölött fel van tüntetve.

Nehézkes a szolmizáció, holott a hangjegyek gyakorlatilag egyenként lettek alkalmazva. L. D. esetében minden alkalommal tudatosításra kerül, hogy egyre bonyolultabb zenei feladatokat kap,

amelyeket kisebb nagyobb nehézségekkel, de megtud oldani, gyakorlással még ügyesebb lesz. Azt mondja, ő is érzékeli a fejlődést a saját teljesítményén. Az iskolai szintetizátor rendelkezésére bocsátásával, lehetőség nyílik rá, hogy két találkozás között gyakorolhasson.

L.D. kifejezi a szándékát, hogy gitározni is tanuljon. Mivel már a zenei teszt kitöltésénél is vonzotta a gitár, erre a kérésére azt a választ kapja, hogy akkor kezdünk gitározni is, ha hajlandó mindkét hangszeren gyakorolni. Várható a húros hangszerek kiegyensúlyozottság és nyugalomkeltő hatása (Papp, 2002, 196.). L.D. nagyon boldog.

Harmadik mérési pont- 2023. március 16.

Ez a tizenhatodik foglalkozás.

A foglalkozás zenei feladatai és céljai:

Zongora:

- ujjrend gyakoroltatása skálázással, mindkét kézzel külön-külön, majd együtt is;
- előző zongoraleckék ismétlése;
- a Kert alatt kezdetű gyermekdal elsajátítása és gyakorlása zongorán (3. ábra);
- külön-külön kézzel a jobb és bal kéz dallamának az elsajátítása, mindkét kulcsban színeskottával;

3. ábra. Kotta. Kert alatt. Forrás: Szerző.

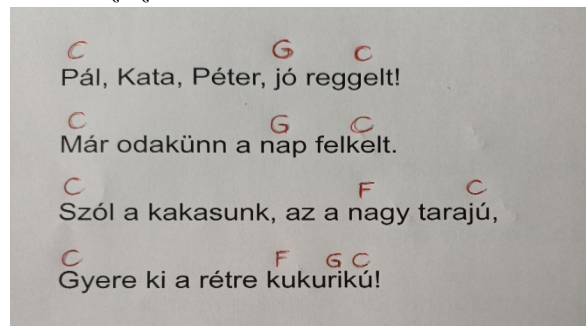
Gitár:

- sajátos ujjbemelegítő gyakorlatok elvégzése;
- az é-moll, az á-moll és a C-dúr gyakoroltatása;
- a tanult dalok gitárkíséretének gyakorlása;

- a tanult dalok éneklése gitárkísérettel;
- új akkord (G-dúr) elsajátítása (4. ábra).

4. ábra. Ének gitár akkordokkal. Pál, Kata, Péter.

Forrás: Szerző.

Megjegyzés:

L.D. valóban nagy odaadással gyakorol mindkét hangszeren. A zongora esetében nagy változást jelent, hogy a jobbkez dallama is színeskottával kerül lejegyzésre. Nagyon akadozott a kottaolvasás, így egyszerűsíteni kellett a feladatát.

A gitár használata nehezebbnek bizonyul, mint ahogyan ő azt előzőleg vélte. Csak teljesíthető zenei feladatokat kap, de a továbblépéshez szükséges a saját akarat és erő mobilizálása, a gyakorlás. Negatív magatartásai csökkenni látszanak, kevesebb a saját magát alulértékelő megjegyzése. Teljesítményére büszke.

Negyedik mérési pont- 2023. május 4.

Ez a huszonegyedik foglalkozás.

A foglalkozás zenei feladatai és céljai:

Zongora:

- ujjrend gyakoroltatása skálázással kétkézzel egyidőben;
- előző zongoraleckék ismétlése;
- a Házasodik a tücsök kezdetű gyermekdal dal elsajátítása zongorán (5. ábra);
- külön-külön kézzel a jobb és bal kéz dallamának az elsajátítása színeskottával;

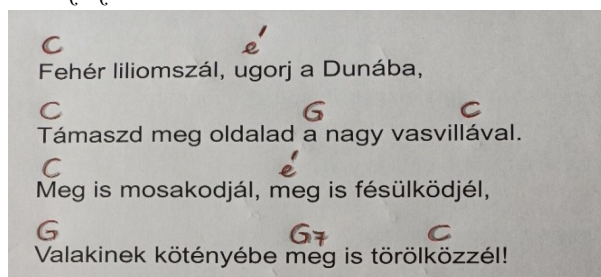
5. ábra. Kotta. Házasodik a tücsök. Forrás: Szerző.

Gitár:

- sajátos ujjbemelegítő gyakorlatok elvégzése;
- az é-moll, az á-moll, a C-dúr, a G-dúr, G7 gyakoroltatása;
- a tanult dalok gitárkíséretének gyakorlása (6. ábra);
- a tanult dalok éneklése gitárkísérettel;
- ritmuspeng
- etés bevezetése.

6. ábra. Ének gitár akkordokkal. Fehér lilomszál. Forrás: Szerző.

Megjegyzés:

L.D. továbbra is szorgalmasan gyakorol. Szembetűnő a haladás a zongora esetében, kevésbé látványos a zenei előmenetele a gitár esetében, de ez nem szomorítja el. Az F dúr kivételével viszonylag folyamatosan váltja az akkordokat. Ritmuspengetés tanítására még nem kerül sor, az egyenletes lükte-tést kell érzékeltetnie egyetlen lefelé pengéssel. A folyamatos motiválás, dicséret hatására L.D. elégedett az eddigi eredményeivel.

Ötödik mérési pont-2023. június 8.

Ez a huszonötödik foglalkozás.

A foglalkozás zenei feladatai és céljai:

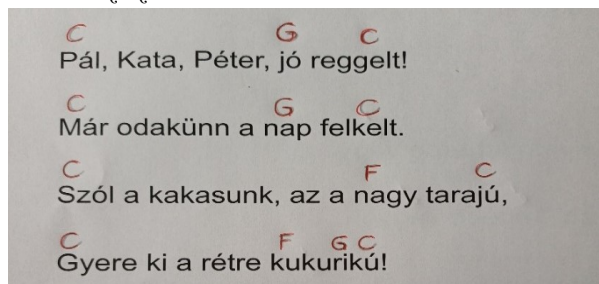
Zongora:

- ujjrend gyakoroltatása skálázással kétkézrel egyszerre;
- a januártól alkalmazott zongoraleckék alapos, utolsó átismétlése;
- külön-külön kézzel a jobb és bal kéz dallamának az elsajátítása;

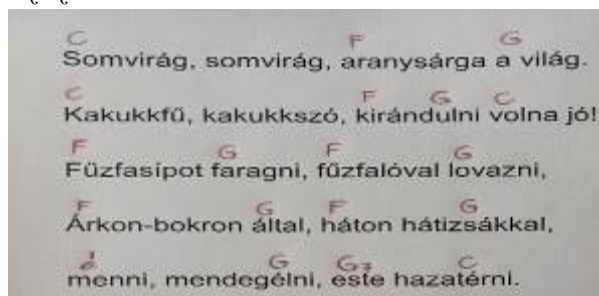
Gitár:

- sajátos ujjbemelegítő gyakorlatok elvégzése;
- az é-moll, az á-moll, a C-dúr, a G-dúr, a G7 és az F-dúr gyakoroltatása (7. ábra);
- a tanult dalok gitárkíséretének gyakorlása (8. ábra);
- a tanult dalok éneklése gitárkísérettel;
- a ritmuspengetés gyakoroltatása.

7. ábra. Ének gitár akkordokkal. Pál, Kata, Péter. Forrás: Szerző.

8. ábra. Ének gitár akkordokkal. Somvirág. Forrás: Szerző.

Megjegyzés:

Mióta mindkét kézzel színeskottából játszik, L.D. jól halad. Még mindig nehezen memorizálja a szolmizációs elnevezéseket, a színek ellenére is, de jól zenéli őket. A két kéz közötti időeltolódás teljesen megszűnt, megértette a függőleges zenei történéseket, sőt néha kísérletezik harmóniák létrehozásával. A zongorázás örömet okoz neki. Gitártanulás szempontjából is a tervezett zenei célok teljesítésre kerültek, a kijelölt akkordokat elsajátította. Abban az esetben, ha csak akkordokat zenél, ezeknek a folyamatossága viszonylag folyamatos. Ha viszont éneket kísér gitárral, tehát a figyelme megoszlik, a hangszeres kíséret nagyon akadozik. Megtörténik annak a tudatosítása, hogy túl rövid két félév ahhoz, hogy mindent tökéletesen elsajátítson. Folytatni szeretné a hangszertanulást.

A célmagatartás teljesen megvalósult. A negatív magatartások csökkentek, szinte teljesen eltűntek. Pozitív, önbizalommal teli, értékeli a saját munkáját és eredményeit.

A zeneterápia kiértékelése

A folyamatos megfigyeléseknek és az állandó

monitorizálásnak köszönhetően, a zeneterápiás beavatkozás, annak zenei céljai, illetve a célmagatartás megvalósulása kvantitatív és kvalitatív szempontból is kiértékelhető.

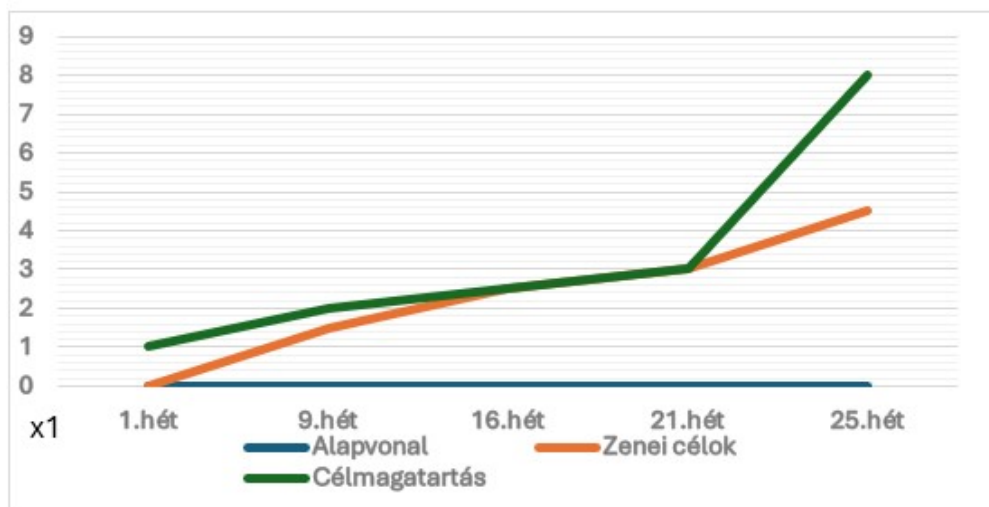
„Alapvonal” megfigyelés

Az alapvonal a célviselkedési megfigyelések összességét jelenti, melyek a beavatkozás előtt történtek (Madarászné, Urbánné, 1996,102.). A grafikonos ábrázolás (9. ábra) kifejezi a zenei célok és a magatartásbeli változások időbeni változását is. A vízszintes tengelyen az öt mérési pont látható, a függőleges tengelyen pedig a célviselkedésről nyert adatok százalékban kifejezve.

Zenei ismeretek hiányában (0 zenei ismeret) az öt mérési pontot követve megfigyelhető a zenei ismeretek erőteljes vagy enyhébb növekedése, a narancssárgával jelölt zenei célok fejlődése.

A fő problémát jelentő önbizalomhiány nem jelezhető 0-val, hiszen vannak pozitív ismeretei önmagáról. Ezeknek a fejletlensége és alacsony volta miatt 10-zel jelölöm a célviselkedés kiindulópontját, melynek fejlődését a zöld vonal ábrázolja.

9. ábra. Alapvonal megfigyelés. Forrás: Szerző.

A zeneterápia értékelése megbízhatósági ráta kiszámításával

A megbízhatósági ráta kiszámítása a zeneterápia kvantitatív értékelési eszköze, amely azt jelzi, hogy a megfigyelők által begyűjtött adatok milyen értékben egyeznek meg. A megbízhatósági rátát egy adott képlet (10. ábra) alapján lehet kiszámítani és százalékban kifejezni (Hanser, 1999,125.):

10. ábra. Megbízhatósági ráta. Képlet. Forrás: Szerző.

$$\text{Megbízhatóság} = \frac{\text{Egyetértés}}{\text{Egyetértés} + \text{Eltérés}} \times 100$$

A képletben az egyetértés a regisztrált célviselkedés mindkét megfigyelő részéről, az eltérés pedig a regisztrált célviselkedés csupán az egyik megfigyelő részéről (Madarászné és Urbánné, 1996,102.). Amennyiben a megbízhatósági ráta kisebb, mint 85%, a terapeuta kiegészítő méréseket kell végezzen. Az alapvonal megfigyelés alapján a bemutatásban megjelenő regisztrált zenei célok és a célmagatartás átlaga 62,5%, a szupervízor által regisztrált átlag 70% (ő a zenei célokat kevésbé objektíven mérte). A két személy mérései között a megegyezés 62,5, az eltérés 7,5% (11. ábra). A megbízhatósági ráta 89,28 %, a zeneterápiás beavatkozás sikeresnek számít.

11. ábra. Megbízhatósági ráta. Számítás. Forrás: Szerző.

$$\text{Megbízhatóság} = \frac{62,5}{62,5+7,5} \times 100 = 89,28$$

A szupervízor narratív értékelése

A következőkben a megfigyelésben résztvevő gyógypedagógus, osztályfőnök, szupervízor narratív értékelés szó szerint kerül bemutatásra: „A zeneterápiás folyamat értékeléséhez két tényezőt vettem figyelembe, egyrészt a mérési pontokon történő megfigyeléseimet, másrészt a tanuló

viselkedése a zeneterápiás foglalkozásokon kívül, egyéb tanórák vagy fejlesztési programok keretében. L.D. profiljából, illetve a fő problémából kiindulva, a megfogalmazott célok felé vezető úton jelentős változást tapasztalok a tanuló magatartásában. Motoros képességei szemmel láthatóan javultak, ez észrevehető az írásában és az általa végzett művészeti tevékenységek alkalmával. Kognitív szempontból határozottan észlelhető változás a tanuló figyelmében, észlelésében, gondolkodásában. Memóriája jobb, könnyebben sajátít el és raktároz el, majd frissít fel információkat. Kapcsolatteremtése természetesebb, kevésbé észlelhető visszafogottság a csoportos tevékenységek alkalmával. Szókincse gazdagodott zenei kifejezésekkel és a tanult dalok szövegeinek szép kifejezéseivel. L.D. kiegyensúlyozott, az alkalmazott zeneterápia során tiszta, világos képet kapott saját képességeiről, leginkább a szorgalomról, a következetességről és az akarat erejéről. Önbizalmának növekedését minden tevékenységében észlelem. A zeneterápia lehetővé teszi LD. számára, aki számos szorongásos tünettel is küszködött, hogy jobban kifejezze és megértse az érzelmeit. A zene segítségével könnyebben kifejezheti magát, és megoszthatja érzéseit anélkül, hogy szavakat kelljen használnia. A zeneterápia relaxációs hatással is bír, csökkenti a stresszt és a szorongást. Ez különösen fontos L.D.-nek, aki a hátrányos helyzetéből adódóan gyakran nagyobb stressznek van kitéve az élet különböző területein. A zenei célok megvalósítására nincs teljes szakmai rálátásom, azonban a zeneterápiás beavatkozás során elsajátított zenei ismeretei engem lenyűgöznek. A zeneterápiás folyamat lebonyolításával, szervezésével és kivitelezésével teljes mértékben meg vagyok elégedve. Javaslom a zeneterápia folytatását a következő tanévben is, elsősorban a megvalósított célmagatartás fennmaradása végett”.

Összefoglalás

Jelen tanulmány a Hanser által kidolgozott adatokra épülő zeneterápiai modell gyakorlati

alkalmazását mutatta be egy sajátos nevelési igényű tanuló zenei fejlesztésén keresztül. A bemutatásban lépéről-lépésre került sor a modell elemeinek a gyakorlati bemutatására, mely által konkrét segítséget és képet kaphatnak a fejlesztéssel foglalkozók az adatokra épülő zeneterápia kivitelezéséhez és dokumentálásához. Az adatokra épülő zeneterápia még kevésbé elterjedt módszer a sajátos nevelési igényű tanulók nevelése során, azonban a bemutatott esettanulmány is jól példázza, hogy segítségével a zeneterápia eredményessége is dokumentálható és empirikus alapon értelmezhetővé válik, ezért célszerű a modell hatékonyságát nagyobb mintaszám bevonásával ellenőrizni a jövőben.

Irodalom

- Boér, M. (1995). *Grätchen*. Studium Kiadó Kolozsvár
- Fantóné, Kassai M, Hernádi L, Komjáthy A, Máthé M, V. Iselt K. (2016). *Zongoraiskola 1*. Editio Musica Budapest
- Hanser, B.S. (1999). *The New Music Therapist's Handbook*. Boston: Berklee Press; Milwaukee: distributed by Hal Leonard
- Komáromi, L. (2012). *Játékos zenebona. Mondókák, dalok és zenei játékok gyermekeknek és felnőtteknek*. Novum Könyvklub Kft.
- Madarászné, Losonczy K, Urbánné Varga K. (1996). *Zene és terápia*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kar. Budapest
- Papp, J. (2002). *Útban a zenéhez*. In: Lindenbergné K.E. *Zeneterápia (2005)*. Kulcs a muzsikához. Pécs
- Rózsavölgyi és Társa (2003). *Cifra palota. 100 magyar gyermekdal zongora- vagy gitárkísérettel*.